

Modální (způsobová) slovesa

Co jsou to způsobová slovesa?

Způsobová (neboli modální) slovesa jsou pomocná slovesa, která určují tzv. způsob hlavního významového slovesa, které za modálními následuje. Obvykle vyjadřují povinnost, nutnost, schopnost, možnost, příkaz, zákaz apod. Mezi základní modální slovesa patří např. **must, can, should, can't, mustn't, needn't, shouldn't** atd.

Základní gramatické vlastnosti modálních sloves

1) Vždy ve stejném tvaru

Modální slovesa se nečasují, ve všech osobách mají stejný tvar.

I **can** swim.
You **can** swim.
He **can** swim.
She **can** swim.
We **can** swim.
You **can** swim.
They **can** swim.

Vidíte, že se ani ve třetí osobě jednotného čísla neliší od svého základního tvaru.

2) Některé tvary neexistují

Modální slovesa mají mnohdy pouze tvar přítomného času, v některých případech i minulého. Nemají však tvar infinitivní (**to must**), přítomné příčestí (**musting**), ani minulé příčestí (**musted**). Z toho plyne, že modální slovesa nikdy nebudou v budoucím čase (ten se vždy tvoří pomocí infinitivu), v žádném průběhovém čase (ten se tvoří pomocí přítomného příčestí) ani dokonavém čase (předpřítomný apod. - ten se tvoří pomocí minulého příčestí). Od některých sloves lze vytvořit minulý čas (**can - could, may - might, shall - should**) ale tento tvar často mívá trochu jiný význam či jinou funkci.

3) Vždy následuje sloveso v základním tvaru

Za modálními slovesy ve větě vždy následuje významové sloveso v základním tvaru (tedy GO, SLEEP, RUN, SAY apod., nikdy GONE, SLEEPING, TO RUN apod.). Výjimku tvoří sloveso OUGHT, za kterým následuje infinitiv s TO.

I **must go**.
He **should tell** us the truth.
We **can't** do that.

Rozdělení modálních sloves

Způsobová slovesa, nebo jejich význam, dělíme na dvě skupiny:

I. PRIMÁRNÍ

Slovesa, která mají primární význam vyjadřují do jaké míry má/nemá někdo svobodu vykonávat nějakou činnost, tzn. **povinnosti, zákazy, příkazy, možnosti, schopnosti**, atd. Používají se pouze v přítomném čase, a pokud bychom je chtěli použít v minulém, budoucím či jiném čase, je nutné použít tzv. **opis**.

Opis modálního slovesa je sloveso či fráze, která má stejný či podobný význam jako dané modální sloveso (CAN - be able to, MUST - have to). Není však modální, a lze ho tedy použít v libovolném čase či tvaru.

II. SEKUNDÁRNÍ

Slovesa, která mají sekundární význam, vyjadřují, **do jaké míry je mluvčí přesvědčen o tom, co říká** (něco určitě tak je, nebo možná tak je, určitě tak nebylo apod.), popř. jeho **současný postoj či hodnocení toho, co už se stalo** (např. že tam býval neměl chodit - šel tam, ale lituje toho.)

Sekundární modální slovesa nepoužívají opis. Jejich význam je vlastně vždy přítomný, vždy vyjadřují **SOUČASNÝ názor, postoj, jistotu** apod. Pokud se týkají děje v minulosti, používá se za nimi tzv. **dokonavý infinitiv** (např. **must have done, might have seen, should have gone** atd.) - na to se však zaměříme v některém z příštích článků.

Stručný přehled:

I.		II.	
<i>modál</i>	<i>význam (1. os. j. č.)</i>	<i>modál</i>	<i>význam</i>
can	umím, můžu, smím	must	určitě to tak je
can't	neumím, nemůžu, nesmím	can't	určitě to tak není
must	musím	may	možná to tak je
mustn't	nesmím	might	je možné, že to tak je
needn't	nemusím	could	je možné, že to tak je
should	měl bych	couldn't	není možné, aby to tak bylo
shouldn't	neměl bych		
ought to	měl bych		
oughtn't to	neměl bych		
may	smím (ve formálních otázkách)		

PRIMÁRNÍ MODÁLNÍ SLOVESA

Jak již bylo řečeno, primární modální slovesa vyjadřují míru svobody/nesvobody provádět nějakou činnost. Podíváme se na jednotlivá modální slovesa a vysvětlíme si jejich význam.

CAN

1) Schopnost

V tomto významu má sloveso CAN český ekvivalent '**umět**'.

I can swim. - Umím plavat.

He can run 100 metres in 12 seconds. - Uběhne 100 metrů za 12 vteřin - dovede to.

Can you speak Spanish? - Umíš španělsky?

V minulém čase používáme modální sloveso **COULD**, pro jiné časy, infinitivy apod. používáme opis: **BE ABLE TO** (být schopen).

I could sing very well when I was a kid. - Uměl jsem moc hezky zpívat....

I want to be able to sing. - Chci umět zpívat (pro infinitiv používáme opis).

Will people be able to do simple maths in the future? - Budou lidé v budoucnosti umět počítat? (budoucí čas se tvoří pomocí WILL + infinitivu, proto použijeme opis).

She's never been able to cook. - Nikdy neuměla vařit. (předpřítomný čas - použijeme opis v předpřítomném čase).

2) Možnost

V tomto významu má sloveso CAN český ekvivalent '**moci, mít možnost**'.

Can you come tonight? - Můžeš dnes večer přijít?

I can be there at 8. - Můžu tam být v osm.

I v tomto případě v minulém čase používáme modální sloveso **COULD**, pro jiné časy, infinitivy apod. používáme opis: **BE ABLE TO** (být schopen).

He could run like the wind. - Uměl běžet rychle jako vítr.

I don't know when I will be able to pay for it. - Nevím, kdy to budu moci zaplatit. (budoucí čas se tvoří pomocí WILL + infinitivu, proto použijeme opis).

3) Svolení

V tomto významu má sloveso CAN český ekvivalent '**smět, moci, mít dovoleno**'.

Can I go to the cinema with you? - Můžu jít s vámi do kina? (dovolíte mi to)

Of course you can. - Jasně že můžeš. (máš naše svolení)

Can I ask you something? - Smím se tě na něco zeptat?

Jako opis v tomto případě používáme vazbu: **BE ALLOWED TO** (mít dovoleno), v minulém čase lze použít **COULD**.

Was he allowed to go with them? - Mohl jít s nimi? (měl to dovoleno?).

I've never been allowed to go out on school nights. - Nikdy jsem nesměl...

CAN'T

Sloveso CAN'T je zápornou verzí slovesa CAN a vyjadřuje zápor všech tří významů, o kterých jsme mluvili:

1) Neschopnost

Co češtiny bychom ho zde přeložili jako 'neumět'.

I can't swim. - Neumím plavat.

Chickens can't fly. - Slepice neumí létat.

V jiných časech než v přítomném používáme opis: **BE (NOT) ABLE TO** (nebýt schopen), v minulém můžeme také použít **COULDN'T**.

I couldn't sing very well when I was a kid. - Neuměl jsem moc hezky zpívat....

I won't be able to learn it. - To se nebudu schopen naučit.

2) Nemám možnost

Do češtiny tento význam CAN'T můžeme přeložit jako 'nemoci, nemít možnost'.

I can't come tonight. - Dnes večer nemůžu přijít.

V minulém čase používáme **COULDN'T**.

He couldn't come. - Nemohl přijít.

3) Zákaz, nemám svolení

V tomto významu má sloveso CAN'T český ekvivalent 'nesmět, nemít dovoleno'.

You can't come with us! - S náma nesmíš. (zakazujeme ti to)

I can't talk to my parents like that. - Tak s rodiči mluvit nesmím.

Can I say something? -- No, you can't! - Smím něco říct? -- Ne, nesmíš!

Jako opis v tomto případě používáme vazbu: **BE (NOT) ALLOWED TO** (nemít dovoleno), v minulém čase lze použít **COULDN'T**.

He couldn't go there with them. - Nemohl tam s nimi jít. (neměl to dovoleno).

You won't be allowed to watch TV tomorrow if you don't listen to us! - Zítra se nebudeš smět dívat na televizi, pokud nás nebudeš poslouchat.

CAN vs. opis

V přítomném čase lze samozřejmě použít buď modální sloveso a nebo jeho opis. Ve valné většině případů však raději použijeme modální sloveso. Opis v přítomném čase se používá ve formálních situacích, písemnostech apod.

V minulém čase je rozdíl mezi **COULD** a **WAS ABLE TO**. **COULD** vyjadřuje obecnou schopnost, někdo něco uměl, či mohl, **WAS ABLE TO** říká, že někdo něco dokázal, podařilo se mu něco.

He could run away if he wanted. - **Mohl utéct**, kdyby chtěl.

They caught him but he was able to run away. - Chytili ho, ale **podařilo se mu utéct**.

MUST

1) Příkaz, uložení povinnosti

Sloveso MUST používáme pro příkazy, tedy, když mluvčí někomu uděluje povinnost. Do češtiny ho můžeme přeložit jako 'muset'.

You must be quiet. - Musíš být tiše.

I must try harder. - Musím se více snažit.

Sloveso MUST používáme pouze v přítomném čase, vyjadřovat však může i příkaz či povinnost do budoucnosti (You must help me tomorrow. - Zítra mi musíš pomoci.) V jiných časech je nutné použít opis: **HAVE TO**.

I had to stay at home. - Musel jsem zůstat doma.

I'll have to try it next year. - Budu to muset zkusit příští rok.

2) Důrazná rada

Slovesem MUST můžeme někomu dát i důraznou radu, tedy že je moc důležité aby něco udělal apod.:

You must study every day if you want to learn something. - Musíš se každý den učit, když se chceš něco naučit.

MUST vs. HAVE TO

V přítomném čase lze použít buď modál MUST nebo vazbu HAVE TO. Mezi nimi je však drobný významový rozdíl. Zatímco MUST vždy povinnost uděluje, přikazuje (povinnost vychází od mluvčího), HAVE TO ji pouze oznamuje (povinnost vychází z okolností, pravidel, či od jiných mluvčích).

You must get up. - Musíš vstávat. (mluvčí to přikazuje, jde mu o to, aby dotyčný vstal)

You have to get up at six, don't you? - Musíš vstávat v šest, vid'? (jedná se o povinnost, která vyplývá z okolností: pracovní doba začíná v sedm, proto musí vstávat v šest, ne proto, že by mu to zde mluvčí přikazoval)

I must study tonight. - Dnes se musím učit. (sám si to mluvčí přikazuje, samotnému o to jde)

I have to study tonight. - Musím se dnes učit. (zde pouze konstatuje povinnost, kterou má, sám se ale asi učit vůbec nechce. Musí, protože mu to např. rodiče přikázali).

MUSTN'T

1) Zákaz

Sloveso MUSTN'T používáme pro zákazy. Do češtiny ho můžeme přeložit jako 'nesmět.'. POZOR, není to zápor českého muset - nemuset. V angličtině má jak MUST, tak MUSTN'T stejnou funkci, vždy něco přikazuje či ukládá, ať již kladnou povinnost (příkaz), nebo zápornou (zákaz).

You mustn't go there. - Nesmíš tam chodit.

We mustn't cheat during tests. - Nesmíme při testech podvádět.

Sloveso MUSTN'T používáme pouze v přítomném čase, vyjadřovat však může i zákaz či zápornou povinnost do budoucnosti (*We mustn't lose the match tomorrow.* - *Zítra ten zápas nesmíme prohrát.*) V minulém čase můžeme použít místo MUSTN'T minulý čas slovesa CAN'T, tedy **COULDN'T**. V jiných časech je nutné použít opis: **BE (not) ALLOWED TO**.

I couldn't go to the cinema. - Nesměl jsem jít do kina.

We weren't allowed to use a calculator. - Nesměli jsme používat kalkulačku.

2) Důrazná rada

Slovesem MUSTN'T můžeme někomu dát i důraznou radu, tedy že je moc důležité aby něco nedělal apod.:

You mustn't fidget when you go to an interview. - Nesmíš se ošívát, když jdeš na pohovor.

POZOR na opis!

Jak již bylo řečeno, opisem pro MUST je HAVE TO, opisem pro MUSTN'T ale není (not) HAVE TO, ale BE (not) ALLOWED TO. Záporný opis HAVE TO znamená 'nemuset'. Význam vazby HAVE TO se tedy shoduje s českým modálem MUSET a jeho záporem NEMUSET.

MUSÍM = HAVE TO

NEMUSÍM = I DON'T HAVE TO

NEEDN'T

1) Nemusím!

Slovesem NEEDN'T vyjadřujeme to, že nemáme povinnost něco dělat, přeložit ho tedy můžeme jako '**nemuset**'.

I needn't study tonight because it's Friday. - Nemusím se dnes učit, protože je pátek.
She needn't worry. - Nemusí si dělat starosti.

I toto modální sloveso používáme pouze v přítomném čase, vztahovat se však může i k budoucnosti (I needn't go there tomorrow. - Zítřka tam nemusím jezdit.) V jiných časech používáme opisy **(not) HAVE TO** nebo **(not) NEED TO**.

She didn't have to go to work that day. - Ten den nemusela do práce (neměla povinnost).
I didn't need to study yesterday. - Nemusel jsem se včera učit (nebylo to potřeba).

NEEDN'T vs. opis

V moderní mluvené angličtině se v přítomném čase daleko častěji používá vazba (not) HAVE TO nebo (not) NEED TO.

SHOULD / SHOULDN'T

1) Povinnosti

Tato slovesa používáme jako sloveso MUST a MUSTN'T, povinnosti vyplývající z tohoto slovesa však nejsou tak direktivní, tak silné jako u MUST. Do češtiny je můžeme přeložit jako **měl bych / neměl bych**.

I should study because there's an exam tomorrow. - Měl bych se učit.
You shouldn't go there. - Neměl bys tam chodit.

2) Rady

Stejně jako MUST a MUSTN'T, i tato slovesa můžeme použít, když chceme někomu poradit, že by něco dělat měl, a něco ne.

You should relax. - Měl by sis odpočinout.
You shouldn't stay up so late. - Neměl bys chodit tak pozdě spát.

MAY

Zdvořilá otázka

Pomocí MAY velmi zdvořilým a formálním způsobem žádáme o svolení. Do češtiny ho můžeme přeložit jako **smím**.

May I ask you something? -- Yes, you may. - Smím se Vás na něco zeptat? -- Ano, smíte.
May I call you Jane? - Můžu Vám říkat křestním jménem? (nebo: Můžu Vám tykat?)

SEKUNDÁRNÍ MODÁLNÍ SLOVESA

Sekundární modální slovesa vyjadřují, do jaké míry je mluvčí přesvědčen o tom, co tvrdí. Do češtiny je lze přeložit způsobovým slovesem (musí, nemůže, mohlo by) apod., nebo pomocí příslovce (určitě, jistě, možná, asi).

MUST - Určitě ano!

Pomocí modálního slovesa MUST říkáme, že si jsme stoprocentně jisti tím, co říkáme, tedy že něco tak jistě, určitě je.

The film must be very good. - Ten film je určitě velice dobrý.

He must study very hard. - Určitě se hodně učí.

CAN'T, COULDN'T - Určitě ne!

Pomocí modálního slovesa CAN'T říkáme, že si jsme stoprocentně jisti, že něco tak **není**.

You can't be serious! - To snad nemyslíš vážně!

He can't love her. They argue all the time. - Určitě ji nemiluje. Pořád se přeci hádají.

MAY, MIGHT, COULD - Možná ano

Nejsme-li si úplně jisti tím, co říkáme, můžeme použít tato tři slovesa. Můžeme je přeložit jako '**možná**'.

She may be at her grandmother's. - Možná je u babičky.

She might be at her grandmother's. - Je možné, že je u babičky. Není vyloučeno, že je u babičky. (MIGHT a COULD vyjadřují trochu menší jistotu, než MAY)

She could be an actress. - Mohla by to být herečka (není to vyloučené).

V záporu používáme MAY a MIGHT s částicí NOT:

He may not like it. - Možná se mu to nelíbí.

I might not go there. - Možná tam nepůjdu.

SHOULD, SHOULDN'T - Mělo / nemělo by to tak být

Neúplnou jistotu můžeme vyjádřit pomocí SHOULD a SHOULDN'T:

It shouldn't be difficult. - Nemělo by to být těžké (jsem si tím téměř jistý, že nebude).

Zdroj: <https://www.helpforenglish.cz/article/2006061201-modalni-slovesa>